

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.10, maj 2017

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Steen Tullberg

Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredogørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til

“Den ny Udgave af Snorros Edda”

ved Vibeke A. Pedersen

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Rask og oldsprogene
- 3 Tidligere skandinaviske udgivelser af Sæmunds Edda og Snorres Edda
- 4 Grundtvig og Snorre Sturlason
 - 4.1 Skjaldekvadene
 - 4.2 Brugsværdien
- 5 Anvendt litteratur

1 Anledning

Sprogforskeren Rasmus Kristian Rask havde i 1818 i Stockholm udgivet Snorres *Edda* på originalsproget under titlen *Snorra-Edda ásamt Skáldu og þarmeð fylgjandi ritgjörðum* (da. ‘Snorres Edda samt skjalde(kunsten) og dertil hørende skrifter’). Denne udgivelse blev hilst velkommen af Grundtvig, der på dette tidspunkt bl.a. arbejdede med en oversættelse af Snorres *Heimskringla*. Grundtvigs artikel er en anmeldelse af Rasks udgave og rummer mange hentydninger til den udgivelsesmæssige situation inden for oldislandske tekster, hvorfor her skal suppleres med nogle nødvendige forudsætninger. Anmeldelsen kom i *Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn* nr. 97, den 4. december 1819, sp. 1539-1543. Samtidig arbejdede Grundtvig også på oversættelser af Saxos *Gesta danorum* (da. Danernes bedrifter) og det angelsaksiske *Bjovulf*-kvad.

2 Rask og oldsprogene

Rask var i efteråret 1816 taget til Sverige på en privat understøttelse fra Grundtvigs mæcen Johan Bülow med det formål at gennemføre en sproghistorisk indsamlingsrejse (senere fik både Rask og Grundtvig kongelig dansk støtte). Rask blev opholdt nogle år i Stockholm, hvor han boede hos Arvid August Afzelius, og hvor de både sammen og hver for sig udgav forskellige bøger med især (old)islandske emner (se fx Blom 2013, s. 259).

Edda-udgaven var ikke Rasks eneste udgiverbedrift i disse år. Nogle år tidligere havde han i København sammen med Peter Erasmus Müller været med til at udgive en af Björn Halldórsson efterladt islandsk-latinsk-dansk ordbog, *Lexicon islandico-latino-danicum* (Halldórsson 1814). Og tre år senere var Rasks oldengelske eller angelsaksiske grammatik, *Angelsaksisk Sproglære tilligemed en kort Læsebog*, udkommet i Stockholm (Rask 1817). Grammatikken var blevet færdig tids nok til, at Grundtvig kunne få glæde af den i forbindelse med sin oversættelse af *Bjovulf*-kvadet (Grundtvig 1820).

3 Tidligere skandinaviske udgivelser af Sæmunds *Edda* og Snorres *Edda*

Det er betegnende for de tidligste udgaver af Snorres *Edda*, at de udkom i tresprogede udgaver: originalsproget oldislandsk, en oversættelse til latin og endelig en oversættelse til udgiverlandets sprog. Håndskriftet *Codex Wormianus* med Snorres *Edda* kom til København i 1628, men forelå først på tryk med Peder Hansen Resens *Edda*-udgave, *Edda Islandorum [...] per Snorronem Sturlæ* – omtalt og søgt rehabiliteret i forhold til især tyske forskere af Grundtvig sp. 1539 (Snorre 1665; den danske og latinske oversættelse er af Magnus Ólafsson).

I mange år forberedte islændingen Jón Ólafsson (fra Grunnavík), som Grundtvig refererer til sp. 1540, en udgave af Snorres *Edda* med latinsk oversættelse og en omfattende kommentar. Ólafsson var ansat i København 1732-1743, tilbragte nogle år i Island og vendte tilbage til København i 1751. Hans udgave blev dog ikke trykt, men forarbejderne tjente alligevel enkelte forskere til vejledning i mangel af bedre.

Bertel Christian Sandvig havde oversat *Den ældre Edda* eller *Sæmunds Edda* i begyndelsen af 1780'erne (Sandvig 1783-85). Også i Sverige var der i 1700- og 1800-tallet en interesse for at have vigtige norrøne tekster på modersmålet. I 1746 var Johann Göransson's *De Yfverborna Atlingars eller Sviogöthars ok Nordmänners Patriarkaliska Edda [...]* blevet trykt. Den indeholder også noget af Snorres *Edda*, "Gylfaginning Snorronis Sturlæi" (Göransson 1746 (flere oplag d.å) og mange senere genoptryk).

En oversættelse af *Den ældre Edda* var udkommet i Sverige i 1818. Som den tidlige tradition påbød, havde den angivet Sæmund den Frode som forfatter: *Sæmund den Vises Edda. Sånger af Nordens äldsta Skalder* (Afzelius 1818). Rask var medredaktør på den latinske søsterudgave, *Edda Sæmundar hinns Fróda. Collectio carminum veterum scaldorum Sæmundiana dicta* (1818). Grundtvig har altså en national og sproglig pointe, når han efterlyser en tidssvarende oversættelse i Danmark af *Den yngre Edda*, idet gode udgaver af fortidens klassikere giver prestige, og Grundtvig helst ser, at danskerne får adgang til teksterne på deres eget modersmål.

4 Grundtvig og Snorre Sturlason

Når Grundtvig kunne ønske, at en oversættelse af Snorres *Edda* blev udgivet i Danmark, kan det skyldes flere ting. Dels kunne han selv tænke sig at stå bag en sådan oversættelse, dels var der et reelt problem med at opdrive svenske udgaver i København (sp. 1541). I 1818 var han selv begyndt at udgive resultatet af flere års arbejde med et andet værk af Snorre, nemlig *Norges Konge-Krønike af Snorro Sturlesøn* (Grundtvig 1818-1823), hvis oldislandske grundtekst er bedre kendt under det traditionelle navn *Heimskringla*. Allerede i Grundtvigs bogfortegnelse fra 1805 optræder *Heimskringla* i Peder Claussøns oversættelse (Snorre 1633) som nr. IV under “Norges Historie”; [se bogfortegnelsen her](#).

Grundtvig er begejstret for Rasks udgave af *Eddaen*, først og fremmest fordi den var tiltrængt, men også fordi han ved hjælp af den fx kan finde hidtil upåagtede paralleller mellem Saxo og “Skáldskaparmál”, som er en del af Snorres *Edda* (sp. 1542). Det gælder både Hadding-sagnet og anvendelsen af Hamlets navn som led i en forklaring på kenningen for havet: ‘Amlets mølle’.

4.1 Skjaldekvadene

Grundtvig synes i det hele taget, at “Skáldskaparmál”-delen er vigtig, fordi den giver læseren bedre mulighed for at forstå den oldislandske litteraturs mange skjaldekvad – en genre, som Grundtvig på grund af deres indviklede og indforståede billedsprog ellers ikke er udelt begejstret for (sp. 1541). Der kan næppe være tvivl om, at han helt konkret har kunnet bruge Rasks udgave i forbindelse med skjaldekvadene i sin egen oversættelse.

Der er forskel på eddadigte og skjaldekvad. De første findes hovedsagelig i *Den ældre Edda* og udgør selvstændige episke eller episk-dramatiske forløb, de sidste er spredt rundt om i store dele af den norrøne litteratur i øvrigt, oftest kun bestående af få strofer. Og det er de sidste, der især udmærker sig ved de vanskelige kenninger (sammensatte poetiske omskrivninger) og heiti (poetiske synonymer for almindelige substantiver, fx mand eller hest), som læseren kan finde nøgler til i Snorres *Edda*.

4.2 Brugsværdien

For Grundtvig er det også af betydning, at Rasks udgave måske ikke alene kan få danskerne til at være lidt mere stolte af deres fortid, men også få islændingene til at agte Saxo højere (sp. 1543). Selv kan Grundtvig glæde sig over, at han uden for *Bjovulf*-teksten nu har fundet den angelsaksiske Hnæf, som han ellers kun kender derfra. Dette kan for ham bekræfte det nære slægtskab mellem nordisk og angelsaksisk digtekunst og historie. Trods senere tilløb i *Danskeren* kom Grundtvig aldrig til at oversætte hele Snorres *Edda*.

5 Anvendt litteratur

- Afzelius, Arvid August udg. (1818) *Sæmund den Visers Edda. Sanger af*

Nordens äldsta Skalder. Efter Handskrifter från Skandinaviska forn-språket. Stockholm.

- Blom, Alderik (2013) "Rasmus Rask and Romanticism" i *Beitrag zur Geschichte der Sprachwissenschaft*, bind 23:2, s. 241-274. Münster.
- Grundtvig, N.F.S. overs. (1820) *Bjowulfs Drape. Et Gothisk Helte-Digt fra forrige Aar-Tusinde af Angel-Saxisk paa Danske Riim.* København.
- Göransson, Johan udg. (1750) *De Yfverborna Atlingars Eller Sviogöthars ok Nordmänners Patriarkaliska Lära, Eller sådan hon var före Odhin II:s tid; Af Sämund hin Frode på Island, Efter gamla Runböcker År Chr. 1090. afskrefven; Men nu efter Trenne Kongl. Antiquitets Archivet tilhöriga Göthiska Handskrifter Med Svensk öfversättning utgifven.* Stockholm.
- Halldórsson, Björn (1814) *Lexicon islandico-latino-danicum Björnonis Haldorsonii*, udg. Rasmus K. Rask. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819.* København.
- Rask, Rasmus (1817) *Angelsaksisk Sproglære tilligemed en kort Læsebog.* Stockholm.
- Rask, Rasmus udg. (1818) *Edda Sæmundar hinns Fróða. Collectio carminum veterum scaldorum Sæmundiana dicta.* Stockholm.
- Rudbeck, Olof (1679-1702) *Atland Eller Manheim Dedan Japhetz afkomne [...] Slechter ut till hela werlden*, bind 1-4. Uppsala.
- Sandvig, Bertel Christian (1783-1785) *Forsøg til en Oversættelse af Sæmunds Edda*, bind 1-2. København.
- Snorre Sturluson (1633) *Snorre Sturlesøns Norske Kongers Chronica. Vdsat paa Danske [...] Nu nyligen menige mand til gaffn/ igiennemseet/ continuerit oc til Trycken forferdiget*, udg. Peder Claussøn. København.
- Snorre Sturluson (1665) *Edda Islandorum an. Chr. M CC XV Islandice conscripta per Snorronem Sturlæ islandiæ. Nomophylacem nunc primum Islandice Danice et Latine ex antiqvis Codicibus m. ss. bibliothecæ regis et aliorum in lucem prodit*, udg. Peder Hansen Resen. København.
- Snorre Sturluson (1818) *Snorra-Edda ásamt Skáldu og þarmeð fylgjandi ritgjörðum. Eptir gömlum skinnbókum.* udg. Rasmus Rask. Stockholm.
- Snorre Sturluson (1818-1823) *Norges Konge-Krønike af Snorro Sturlesøn*, udg. N.F.S. Grundtvig, bind 1-3. København.